

PAMÄŤ A POCHVALA CYRILOVI FILOZOFOVI

od biskupa Klimenta Slovenského

Vznik hymnickej skladby Pochvala Cyrilovi Filozofovi sa predpokladá v čase pohrebu sv. Konštantína Cyrila v roku 869 ako spomienková reč. Pôvodný text bol napísaný v Ríme jedným z najbližších učeníkov solúnskych bratov, Klimentom Slovenským.

Z Pochvalného slova možno vybadať, koľkú úctu prechovávali k nim ich slovenskí žiaci, a nielen žiaci, ale bez pochybností aj ich ostatní ctiteľia. Skrze tieto texty možno nahliadnuť do dávnych čias spred tisíc rokov a byť účastný atmosféry a ducha tej doby. Dnešný človek sotva nájde krajších a výstižnejších slov, ktorými by uctil pamiatku zakladateľov slovenskej kultúry Cyrila a Metoda. Najkrajšie možno preto hovoriť o Cyrilovi a Metodovi slovami napísanými pred tisíc rokmi, **slovami ich prvých ctiteľov**. Možno vidieť, koľko je v týchto hymnických skladbách čara a poézie. A vybadať tiež vyspelosť slovenskeho jazyka a slovesnosti našich priamych predkov spred viac ako 1140 rokmi.¹

„Sladozvučnosť slovenčiny“ sv. Klimenta Slovenského sa nápadne podobá poézii Pavla O. Hviezdoslava, akoby i v ňom ožíval **duch slovenského slovesnenia z čias sv. Cyrila**. Akoby náš novodobý poeta zdedil túto prekvitajúcu zlatožiarnu slovesnosť a bohatú obrazotvornosť slovenského ducha, ktorej prvým vzorom a učiteľom bol sv. Konštantín – Cyril svojou vznešenou a hlbokou poéziou Proglasu. Naznačuje to i básnik a literárny vedec Viliam Turčány: „Proglas obsahuje takpovediac vo svojom srdci i prvé kaligramy slovenskej a slovanskej poézie vôbec – odkaz týchto veľkých učiteľov nesieme si v krvi. Dôstojným pokračovateľom je predovšetkým náš Hviezdoslav.“

PAMÄŤ A POCHVALA CYRILOVI FILOZOFOVI

od biskupa Klimenta ²

Pamiatka a pochvala preblaženého **otca nášho** i učiteľa **slovenského³ národa**,
Cyrila Filozofa

Požehnaj, Otče!

„Hľa zasvitla nám, milovníci Krista, svetložiarna pamäť preblaženého **otca nášho Cyrila**, nového apoštola i učiteľa všetkých krajín, ktorý sa pobožnosťou i krásou zaskvel na zemi ako slnce, žiarami Trojosobného Božstva celý svet osvecujúc. V jeho srdci premúdrosť Božia postavila chrám sebe, a na jazyku jeho ako na cherubínovi spočíval Duch Svätý, naveky rozdeľujúc dary podľa veľkosti miery, ako hovorí apoštol Pavol: Každému z nás dáva sa milosť podľa miery, akou nás obdaroval Kristus. (Ef 4,7) Lebo kto miluje mňa, hovorí Pán, toho si i ja zamilujem a sám sa mu zjavím i urobím si u neho príbytok i bude mi synom a ja mu budem otcom. (Jn15,21 a 23)

Toto otcovstvo hľadajúc preblažený otec a učiteľ náš opustil všetku krásu tohto žitia, dom i bohatstvo, otca i mater, bratov i sestry. Od mladi čistotou bol ako anjel, odkláňajúc sa i utekajúc od slasť života, ustavične prebýval v žalmoch a spevoch, duchovnou náukou sledujúc jedinú cestu,

¹ porovnaj: Stanislav Ján, Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda v legendách, MS Martin 1950, s. 217

² Preložené podľa rukopisu zo 14. stor. uloženého v knižnici Akadémie v Zagrebe. Text „Pochvaly“ vydal aj P. J. Šafárik vo svojom diele „Pamätky dřevního písemnictví Jihoslovanů, 2. vyd. Praha 1873, s. 28-30 In J. Stanislav: ŽIVOTY ..., 1950, s. 112. Štylisticky upravené aj podľa: Kútnik-Šmálov, Bratislava 1999, s. 182

³ Jediný slovanský národ, u ktorého Konštantín Filozof pôsobil, boli moravskí Sloveni - dnes Slováci a Moravia. Podľa Stanoviska slovenských historikov, archeológov a jazykovedcov prepisujeme názov *Slovieni* historicky oprávneným menom Sloveni popr. Slováci.

ktorou by vzišiel na nebesia. Preto aj z jeho pier plynula milosť Božia (Ž 45,3), ako riekol premúdny Šalamún: Na perách mudrca väzí náuka, však i milosrdenstvo na jazyku nosí (Prísl 15,7;31,26). Ním i zlorúhavé ústa heretikov zviazal.

Lebo za obrazoborca Teofila (829-842) povstal blud, ktorým po mnoho liet boli posvätné obrazy prenasledované, ničené a zneuctievané. Za pobožného cisára Michala však pravoverní snem zvolajúc poslali jeho (Cyrila) proti heretikom, a ten duchovnou silou všetku ich zlobu spálil.⁴ Lebo ak niekde počul o nejakom rúhaní proti božskému obrazu, to ako okrídlený prelietaval na všetky strany. Jasnými podobenstvami búrajúc všetky bludy, na pravú vieru ich naučal.

Pavlovo dedičstvo naplnil, keď prelietal ako orol na všetky strany od východu na západ a od severu na juh. U Kozárov a Saracénov, keď šlo o svätú vieru na zhromaždeniach sa objavil a trojsvetlými žiarami ako slnce sa skvejúc všetky ich bludy vyvracal. Vo fulskom národe bezbožnú lesť zničil, lebo oni drevo⁵ vzdávajúc česť, ktorému aj meno⁶ dali, klaňali sa. To vykorenil blahoslavený tento a Trojvečným svetlom skvejúc sa, osvietil ich a naučil pravovernosti.

Slovenskému národu, pohrúženému v nevedomosti a temnote hriechov, milosrdenstvo nášho Pána Ježiša Krista a láska k ľuďom **určila ho za pastiera⁷ a učiteľa**. I zatvoril ústa vlkom, trojjazyčným heretikom, ktorí závišťou omráčení hovorili, že nesluší sa iným jazykom Boha sláviť, len Židom, Rimanom i Grékom, a zlobou účastníkmi Pilátovými sa učinili. Ich bludy porazil jasnou rečou, hovoriac silou Svätého Ducha. Prorocky vyjasnil jazyky zajakavé a písmenami všetkých na cestu spasenia naprával.

I preložiac celý cirkevný poriadok z gréckeho do **slovenského jazyka**, šiel do Ríma vedúc na zdokonalenie vybrané svoje stádo. S radosťou dokončil beh svojho života, lebo Pán Boh si vyvolil, aby najctihodnejšie jeho telo **tu v Ríme** spočinulo.

Uctiac si i jeho trudy i chodenie, nemožno už nikomu vzdať podobnú pochvalu, lebo hoci aj zažiaril ako posledný, prevýšil všetkých. Ako aj dennica, naposledy vychádzajúca, svetlosťou svojou všetok hviezdy zbor ožaruje, slnečnými žiarami svetlo prerážajúc, tak i tento prebážený **otec a učiteľ národa nášho**, viac ako slnko Trojičnými žiarami skvejúc sa, **zjavením⁸** osvietil **nesčíselný ľud**, v tme nevedomosti ležiaci.

Lebo ktoré miesto utajilo sa, aby ho nebol osvietil svojimi stopami? Alebo akáže umnosť ostala skrytá jeho blaženej duši? Všetkým národom, výrečnými slovami umne hovoriac, skryté tajnosti **vysvetlil tomuto písmom**, onomu učením.⁹ Lebo z jeho pier plynula Božia milosť, preto ho Boh požehnal naveky.

Preto, ktoré ústa vypovedia sladkosť učenia jeho? Alebo ktorý jazyk postihne vyrieť zápasy i trudy i dobrotu žitia jeho?

Ved' tieto jeho ústa svetlejšie nad svetlo, presvecujúce temnotu lesti hriechu, zjavil Pán. Jeho jazyk sladostné a oživujúce slová vylieval. Jeho prečnosť pery múdrosťou prekvitali. Jeho prečnosť prsty duchovné nástroje zosnovali a zlatožiarnymi písmenami okrášlili ich. Týmito o

⁴ pôvodný text na tomto mieste má navyše: „A bol náčelníkom kacirstva toho Anij patriarcha, ktorého usvedčiac zohnali z prestola.“

⁵ išlo o veľký strom – dub, ako sa to opisuje v XII.kap. Života Konštantínovho

⁶ pôvodný text má: Alexander

⁷ "pastier" bolo synonymum biskupa. Obraz biskupa ako pastiera stáda je z Prvého listu apoštola Petra: „Starších (biskupov), čo sú medzi vami, prosím ... Paster Božie stádo, ktoré je u vás; starajte sa oň ...nie ako páni nad dedičným podielom, ale ako vzor stáda.“ (1Pt 5,1-4) Preto i biskupská berla je znakom pastierskej moci biskupa, ako strážcu stáda, čiže veriacych. Túto symboliku potom nachádzame často pri zmienke o biskupoch.

⁸ V origináli je „javě“ – **αὐτῷ**. Je to obdobné slovo aké je použité v Živote Metodovom v kontexte zjavenia: „Boh zjavil filozofovi slovenské písmo“

Porovnaj J. Vajs: Rukověť hlaholské paleografie, Praha 1932, s. 9

⁹ Slovákovi priniesol písmená – dar od Boha a národ Chazarov a Arabov vyučoval svojim slovom

Bohu hovoriacimi ústami napojili sa žízniaci po Božom poznaní. Lebo nimi nasladili sa mnohí, život prijímajúc. A nimi obohatil Boh mnohé národy Bohopoznaním.

No predovšetkým, bohotkaným vencom zviazal **mnohokmeňový národ slovenský**, lebo **k tomuto bol poslaný** tento nový apoštol. Z jeho úst vyvrel prameň oživujúcich slov, napájajúcich našu vyschnutú suchotu. A nimi zviazaný bol mnohorúhavý jazyk heretikov. Lebo tieto cnostné ústa javili sa ako jeden zo Serafínov, oslavujúcich Boha. A nimi poznali sme Trojosobné Božstvo, jedinou podstatou spojené, avšak vlastnosťami i menami rozdelené a rovnako oslavované: súvečného Otca i Syna i Svätého Ducha.

Preto velebím tvoje pery, ó prebľazený otče Cyrile, ktorými duchovná sladkosť mojím perám prýštila.

Velebím výrečný jazyk tvoj, ktorým **môjmu národu**¹⁰ zahrnel si ako hrom, Trojvečného Božstva žiarou svietiac, mrak hriechov si odohnal.

Velebím presvetlú tvár tvoju, prežiarenu Svätým Duchom, ktorou mojej tvári svetlo poznania Božieho zasvitlo a lest' mnohobožstva vykorenila sa.

Velebím zlatožiarne oči tvoje, ktorými mojím očiam slepota nerozumu odňatá bola a svetlo poznania Božieho zasvitlo.

Velebím anjelsky prenikavé zrenice tvoje, ktoré Bohom vdýchnutými slovami zažiaric, vyhnali slepotu z môjho srdca. Nimi si päťdesiat dní pred svojím blaženým skonom deň pokoja svojho uzrel.

Velebím cnostné ruky tvoje, ktorými **môjmu národu** dážd' Božieho poznania vzišiel, napájajúc rosou prýštiacou z Boha naše srdcia suchopárom hriechov vyprahnuté.

Velebím bohodvižné prsty tvoje, ktorými **môjmu národu** napísaná bola Božia múdrosť, utajená mnohým, ktorá odhaľujúc tajomstvá Božieho poznania oslobodzuje od jarma hriechu.

Velebím zlatožiarne útroby tvoje, z ktorých **môjmu národu** prúdi živá voda padajúca z výšin skrze tvoje modlitby.¹¹

Velebím svetložiarne nohy tvoje, ktorými si ako slnce obišiel všetok svet, osvecujúc ho náukou vdýchnutou Bohom.

Velebím zlatožiarne stopy tvoje, ktorými si naše poblúdivé kroky napravil na pravú cestu.

Velebím tvoju presvätú dušu, ktorou sa rany hriechov v našich dušiach zahojili a duchovnými slovami rozum do našich srdc zasial.

Velebím preslávnny chrám, v ktorom leží tvoj mnohoumný, o Bohu hovoriaci nástroj.

Velebím to mesto (Rím), ktoré podľa Božieho zámeru prijalo tretieho dovŕšiteľa, lebo blahoslavený tento zjavne doplňuje to, čo chýbalo oným dvom vznešeným svetlám (Petrovi a Pavlovi). Preto Hospodin Boh ustanovil, aby s nimi prijal dôstojné odpočinutie. Spočinul s pokojom v Pánovi v rokoch od stvorenia sveta 6377(869) mesiaca februára v 14. deň. Žitím i vierou pripojil sa k ostatným svätým otcom, keď v sebe dovŕšil hodnosti a práce všetkých. I stal sa s anjelmi anjelom a s apoštolmi apoštolom a s prorokmi prorokom, i so všetkými svätými účastníkom na Božej sláve.

S nimi modli sa, svätý učiteľu, za nás, uctievajúcich tvoj preslávnny skon, na slávu presvätej Trojice, Otca i Syna i Svätého Ducha. Lebo jemu patrí všetka sláva i česť i poklona, Otcovi i Synovi i Svätému Duchu, teraz i vždycky i na veky vekov.

Amen.“

¹⁰ Kliment v tejto pamiatke označuje štyri razy národ, v ktorom Konštantín pred smrťou účinkoval slovným spojením „môjmu národu“, pričom text pochádzajúci z neskoršej juhoslavskej redakcie tri razy tento výraz vynecháva. J. Stanislav: Starosloviensky jazyk, SPN, Bratislava 1978, s. 252

¹¹ živá voda Ducha Svätého – porovnaj Jn 7,37